

Työpaperi 23/2024

Kuinka arvioida hallitusohjelman mielenterveysvaikutuksia

Fokus nuorissa aikuisissa

Outi Linnaranta, Saara Rapeli, Johanna Cresswell-Smith,
Teija Strand, Oliver Kiviharju (toim.)

Päivi Berg, Mona Eid, Tanja Hirschovits-Gerz, Johanna Jahnukainen,
Aino Jehkoi, Päivikki Koponen, Päivi Lindberg, Jaana Markkula,
Marko Manninen, Sanna Kailanto, Niila Rahko, Mika Rautanen, Pia Solin,
Marko Stenroos, Nina Tamminen, Teemu Vauhkonen,
Lotta Virrankari, Inari Viskari (kirj.)

Hallitusohjelma sisältää paljon kirjauksia, joilla voi olla vaikutuksia nuorten mielenterveyteen. Olemme valinneet tähän raporttiin kirjauksia, joiden esittelyn ja analysoinnin toivomme auttavan päätöksentekijöitä tunnistamaan helpommin mielen hyvinvointiin ja mielenterveyteen vaikuttavia tekijöitä strategisen suunnittelun ja budjetoinnin yhteydessä.

Mielenterveysvaikutusten arviointi tuottaa tietoa päätöksen mahdollisista ja todennäköisistä vaikutuksista mielenterveydelle. Vaikutusten arviointi auttaa päätöksentekijöitä välttämään tahattomia ja hallitsemattomia negatiivisia vaikutuksia. Ennakoinnin avulla voidaan tunnistaa myös sellaisia vaihtoehtoja, joiden avulla toisaalla syntyviä haittoja voidaan mahdollisesti kompensoida.

Tiivistelmä

Outi Linnaranta, Saara Rapeli, Johanna Cresswell-Smith, Teija Strand, Oliver Kiviharju (toim.). Kuinka arvioida hallitusohjelman mielenterveysvaikutuksia – fokus nuorissa aikuisissa. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Työpaperi 23/2024. 25 sivua. Helsinki 2024. ISBN 978-952-408-302-7 (verkkojulkaisu)

Mielenterveysvaikutusten arviointi tuottaa tietoa päätöksen mahdollisista ja todennäköisistä vaikutuksista mielenterveydelle. Ennakoarviointiin ja tietoon perustuvilla päätöksillä voidaan lisätä väestön hyvinvointia sekä vaikuttaa kunnan, hyvinvointialueen tai valtion palvelurakenteen toimivuuteen, vakauteen ja palveluiden kokonaiskustannuksiin. Arviointi voi auttaa estämään sellaiset päätökset, joilla on haitallinen vaikutus alueen väestön, tai tiettyjen kohderyhmien mielenterveyteen.

Hallitusohjelmassa korostetaan nuorten tärkeyttä tulevaisuuden talouden kannalta. Hallitusohjelman mukaan “Kansakuntamme menestys riippuu siitä, miten meidän nuorillamme menee.” Lisäksi todetaan, että “Nuorten syrjäytyminen ja pahoinvoinnin kasvu ovat yhteiskuntamme suurimpia haasteita”.

Hallitusohjelma sisältääkin paljon kirjauksia, joilla voi olla vaikutuksia nuorten mielenterveyteen. Olemme valinneet tähän raporttiin kirjauksia, joiden esittelyn ja analysoinnin toivomme auttavan päätöksentekijöitä tunnistamaan helpommin mielen hyvinvointiin ja mielenterveyteen vaikuttavia tekijöitä strategisen suunnittelun ja budjetoinnin yhteydessä.

Vaikutusten arviointi auttaa päätöksentekijöitä välttämään tahattomia ja hallitsemattomia negatiivisia vaikutuksia. Ennakoinnin avulla voidaan tunnistaa myös sellaisia vaihtoehtoja, joiden avulla toisaalla syntyviä haittoja voidaan mahdollisesti kompensoida.

Avainsanat: mielenterveys, nuoret, aikuiset, yhdenvertaisuus, opiskelu

Sisälllys

Tiivistelmä	2
Sisälllys.....	3
1 Johdanto	4
Vaikutusten arvioinnin lakipohja	4
2 Päätöksenteon vaikutukset väestön mielen hyvinvointiin ja mielenterveyteen	5
3 Nuoret aikuiset hallitusohjelmassa -kartoitus	7
3.1 Kohderyhmä	7
3.2 Mielenterveysvaikutusten vaikutustyytit	7
3.3 Arviointiprosessin kuvaus ja valitut kirjaukset	8
3.4 Havaintoja kirjauksista	8
4 Pohdinta	10
5 Lopuksi	11
Lähteet	12
Liitteet	12
Taulukko 1. Hallitusohjelman arvioinnin vaiheet (muokattu MIVA (2) työkalun pohjalta)	13
Taulukko 2. Hallitusohjelman kirjaukset ja asiantuntija-arviot	14
Lisätietoja aiheittain.....	24

1 Johdanto

Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelma Vahva ja välittävä Suomi sisältää toimenpiteitä, joilla halutaan vaikuttaa nuorten osallisuuteen, mielenterveyteen ja opintojen ja työllistymisen tukemiseen (1). Tässä raportissa arvioidaan hallitusohjelman kirjauksia ja tehdään suosituksena kolme nostoa toimenpiteistä, joille kannattaisi tehdä laajempi arvio käyttäen Mielenterveysvaikutusten ennakoarviointi (MIVA) -viitekehystä (2) (s.4).

Mielenterveysvaikutusten arviointi tuottaa tietoa ja lisää ymmärrystä suunnitteilla olevan päätöksen tai toimenpiteen vaikutuksista yksilön, yhteisön ja eri viiteryhmiä mielen hyvinvointiin ja mielenterveyteen (2–4).

Arviointiin valitut kirjaukset ovat sellaisia, joissa ehdotetut toimenpiteet:

- voivat vaikuttaa suoraan tai epäsuorasti nuorten mielen hyvinvointiin (ks. kuva 1)
- voivat vaikuttaa suoraan tai epäsuorasti nuorten syrjäytymiseen
- koskevat ensisijaisesti muuta toimintaa kuin lakisääteisiä sosiaali- ja terveyspalveluita.

Vaikutusten arvioinnin lakipohja

Päätösten mielenterveysvaikutusten ennakoarvioinnilla on vahva lainsäädännöllinen pohja. Erilaisten päätösten vaikutusten ennakoarvioinnista löytyy kirjauksia useasta laista. Asukkaiden hyvinvointiin ja terveyteen kohdistuvien päätösten arviointi on kunnille lakisääteistä, samoin kuin mielenterveyden edistäminen. Hyvinvointialueiden ja kuntien tulee arvioida myös päätösten sekä ratkaisujen vaikutuksia eri kohderyhmien hyvinvoinnin ja terveyden näkökulmasta.

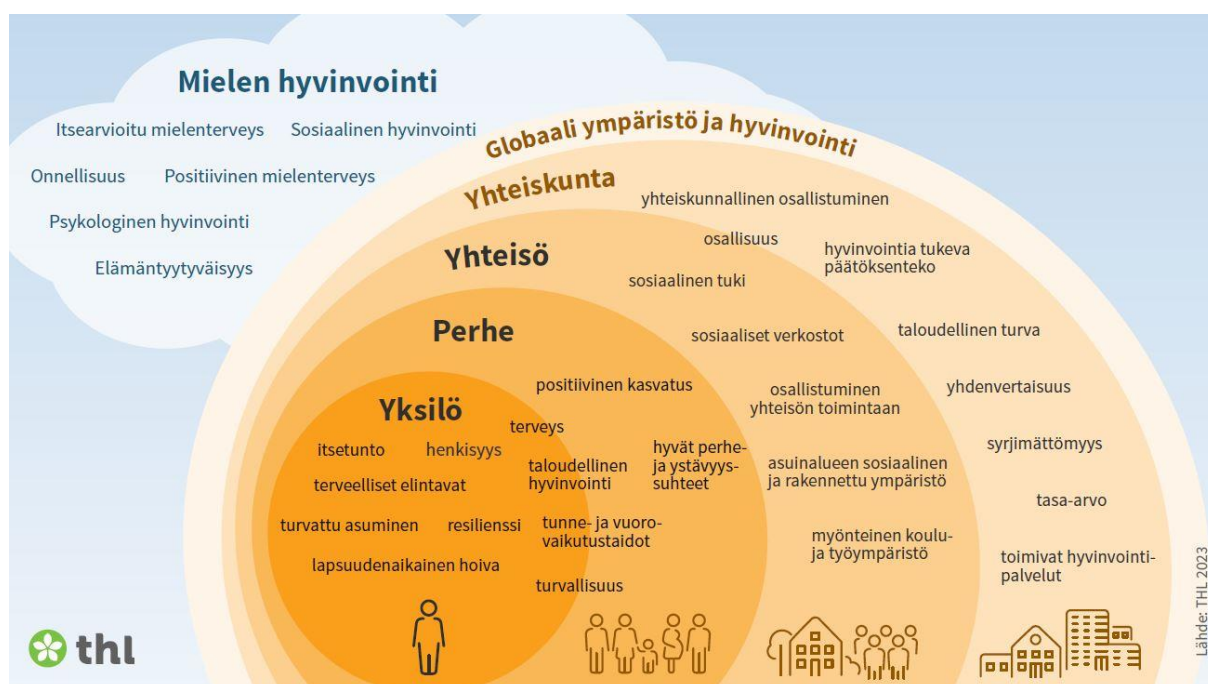
Monissa laeissa edellytetään vaikutusten ennakoarviointia. Esimerkiksi:

- laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä velvoittaa kunnan 6 § ja hyvinvointialueen 7 § ottamaan päätöksenteossaan huomioon päätöksensä arvioitavat vaikutukset ihmisten hyvinvointiin ja terveyteen väestöryhmittäin
- terveydenhuoltolaki (11 §) velvoittaa arvioimaan ennalta päätösten vaikutuksia ihmisten terveyteen ja hyvinvointiin
- tasa-arvolaki (4 §) velvoittaa arvioimaan ennalta päätösten sukupuolivaikutuksia
- YK:n lasten oikeuksien sopimus (3 artikla) edellyttää, että lapsia koskevissa päätöksissä harkitaan ensisijaisesti lapsen etua.

Mielenterveysvaikutusten arviointia kannattaa tehdä aina, kun arvioidaan ihmisiin kohdistuvia vaikutuksia (2–4).

2 Päätöksenteon vaikutukset väestön mielen hyvinvointiin ja mielenterveyteen

Mielenterveys ja mielen hyvinvointi rakentuu arjessa: yksilön, yhteisön sekä yhteiskunnan ja rakenteiden tasolla (5,6). Esimerkiksi moninaiset ympäristötekijät kaupunkitilasta ilmanlaatuun vaikuttavat yksilön ja yhteisöjen mielen hyvinvointiin (5,7,8). Sosiaaliset, fyysiset ja taloudelliset tekijät puolestaan vaikuttavat paitsi siihen, kuinka henkilö voi, myös siihen, kuinka hän pärjää erilaisissa kuormittavissa tilanteissa, tai miten hän pystyy tukemaan muiden hyvinvointia tai osallistumaan yhteiskunnan toimintaan (9).

Kuva 1. Mielen hyvinvointiin vaikuttavat tekijät yksilö, perhe, yhteisö, yhteiskunta ja globaali ympäristö ja hyvinvointi.

Eri tasojen päätökset ja toimet voivat vaikuttaa asukkaiden mielenterveyteen joko suoraan tai epäsuorasti (2). Erityisen tärkeää on tunnistaa ja arvioida ne päätökset, jotka vaikuttavat varsinkin haavoittuvassa asemassa oleviin ihmisiin ja ryhmiin (10).

Yksittäisten päätösten mielenterveysvaikutuksia voidaan kuvata ja arvioida ihmisryhmittäin, väestö- ja viiteryhmittäin sekä yhteisön, kunnan tai alueen tasolla. Päätöksillä ja toimenpiteillä voi olla joko välittömiä vaikutuksia – esimerkiksi mahdollisuus harrastaa liikuntaa – tai välillisiä vaikutuksia – esimerkiksi mahdollisuus kanssakäymiseen ikätovereiden kanssa. Vaikutukset voivat kohdistua myös lyhyelle tai pitkälle aikavälille; ne voivat realisoitua hyvinkin nopeasti ja aiheuttaa toimintakykyä alentavaa stressiä tai muita arjen haasteita.

Mielenterveysvaikutusten arviointi

Suomessa on kehitetty osana mielenterveysstrategian toimeenpanoa systemaattinen mielenterveysvaikutusten ennakoarvioinnin väline (MIVA) (2). Väline pohjautuu ole-massa oleviin malleihin ja työkaluihin (10, 4). Se on tarkoitettu ohjaamaan ja tuke-maan osallistavaa mielenterveysvaikutusten arviointia yksittäisten päätösten yhtey-dessä. Välineen avulla arvioidaan, miten eri vaihtoehdot vaikuttavat mielenterveyteen ja mielen hyvinvointiin. Olennaisena osana on kerätä tietoa arvioinnin tueksi, osallista-malla ja kuulemalla eri sidosryhmiä (esimerkiksi alueen tai kunnan asukkaat, kohde-ryhmät, palvelun tuottajat tai järjestöt).

MIVA:n tavoitteet ovat toisaalta yleisiä, toisaalta mielenterveyteen ja mielen hyvin-vointiin liittyviä. Yleisiä tavoitteita ovat esimerkiksi päätöksenteon avoimuus, lä-pinäkyvyys ja osallistavuus. Mielenterveyteen erityisesti liittyviä ja siihen vaikuttavia tavoitteita ovat:

1. Tiedon tuottaminen ja jakaminen eri toimenpiteiden vaikutuksista eri ihmisryh-miin, yhteisöihin, kuntiin tai alueisiin, jotta lisättäisiin ymmärrystä ja tietoisuutta mielenterveyteen ja mielen hyvinvointiin liittyvistä tekijöistä.
  2. Suunnittelukäytäntöjen ja päätösten muuttaminen niin, että ne tukevat ja edistävät mielenterveyttä.
  3. Positiivisten mielenterveysvaikutusten tunnistaminen ja vahvistaminen erilaisten tavoitteellisten ratkaisujen kautta
  4. Haitallisten vaikutusten tunnistaminen ja ehkäiseminen tai vähentäminen
  5. Arviointimahdollisuuksien lisääminen silloin kun on tunnistettu erilaisia vaikutuk-sia, olivat ne positiivisia tai negatiivisia
-

Hallitusohjelman taloudelliset vaikutukset ovat merkittävät. Mielenterveyden taloudelliset vaikutukset näkyvät ihmisten arjen pärjäämisessä, opiskelu- ja työkykyisyydessä, sairastavuudessa ja taloudellisen pär-jäämisen myötä myös erilaisten sosiaalietuuksien käyttöasteessa ja yleisessä ostovoimassa (11–13).

Päätösten mielenterveysvaikutukset ovat yhteydessä yksilöllisten, perheiden ja yhteiskunnallisten moni-muotoisten ongelmien muodostumiseen (2,6). Mielen hyvinvoinnilla on tutkitusti ehkäisevää vaikutusta so-maattiseen sairastamiseen ja muun muassa haitalliseen päihteiden käyttöön tai päihdeongelmien muodostu-miseen (14).

Yksinäisyys, heikko tai puuttuva koulutus, asumisen puutteet, työttömyys, huonot elinolot ja alhainen tulotaso ovat esimerkkejä sosiaalisista tekijöistä, jotka heikentävät myös nuorten mielenterveyttä (15).

Hallitusohjelman nuoria aikuisia koskevat tavoitteet ovat yhteiskunnallisesti merkittäviä (1). Ikä-luokkien pientyessä ja erityisesti nuorten ja työikäisten lisääntyneiden mielenterveysoireiden vuoksi Suo-mella voi olla tulevaisuudessa yhä suurempia haasteita työkykyisen työvoiman riittävydessä (11,12,16,17).

Nuoren syrjäytymisen ehkäisy on tärkeää yhteiskunnallisen kestävyuden näkökulmasta. Yhden nuoren syrjäytymisestä syntyneiden kustannusten suuruudesta on esitetty erilaisia arvioita lähtien 230 000 eurosta 1,2 miljoonaan euroon (18,19).

3 Nuoret aikuiset hallitusohjelmassa -kartoitus

Tavoitteenamme oli tässä selvityksessä hahmotella tapaa, jolla laajaa tavoite- ja toimenpidekokonaisuutta voitaisiin arvioida tutkitun tiedon sekä käsillä olevan asiantuntijatiedon avulla. Kartoitusprosessi pohjautui MIVA välineen eri vaiheisiin ja niitä sovellettiin tähän laajempaan arviointiin (Taulukko 1). Työtä ohjasi toimituskunta, ja asiantuntijat kirjasivat kommentteja ja tausta-aineiston viitteitä yhteiseen tiedostoon (vaiheiden kuvaus Taulukko 1 ja asiantuntijatyön lopputuotos Taulukko 2).

3.1 Kohderyhmä

Arvioitujen mielenterveysvaikutusten kohderyhmäksi valikoituivat nuoret aikuiset (16–29-vuotiaat), koska nuorten aikuisten mielenterveys huolestuttaa yhteiskunnassa laajasti eri toimijoita, ja myös nuoria itseään:

- etenkin naiset raportoivat lisääntyvästi ahdistuksen ja masennuksen oireita sekä itsetuhoisia ajatuksia (20),
- syömishäiriöt (21) ja ADHD-diagnoosit ovat yleistyneet (22)
- itsemurhat ja päihdekuolemat ovat yleisin nuorten aikuisten kuolinsyy (23)
- nuoret aikuiset ovat eniten julkisen sektorin mielenterveyspalveluita käyttävä ikäluokka - vuonna 2021 lähes joka viides parikymppisistä nuorista kävi julkisen sektorin mielenterveyspalveluissa (24). Lisäksi he ovat saaneet palveluita opiskeluhuollosta.
- mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöt ovat yleisin syy hakeutua Kelan kuntoutukseen: vuonna 2022 kaikista kuntoutujista lähes 70 prosenttia sai kuntoutusta niiden perusteella. ja KELA:n lääkinnällisen kuntoutuksen korvaukset ovat lisääntyneet (25).
- vuonna 2023 niiden nuorten määrä, jotka ovat opintojen, työn ja varusmiespalvelun ulkopuolella, on ikäryhmässä 15–24 vuotta 9 % ja 25–34 vuotta noin 6 % (26).
- on huomattavan yleistä, että nuorilla, jotka ovat opintojen ja työn ulkopuolella, on mielenterveysongelmia tai -häiriöitä sekä päihteiden haitallista käyttöä, jossa tarvitaan monialaista työskentelyä (27)
- monissa edellisen hallituksen strategioissa ja käynnistetyissä kehittämissuunnitelmissa keskitytään nuoriin (Mielenterveysstrategia, sosiaali- ja terveyskeskusohjelma 2020 – 2023, kestävä kasvun ohjelma 2023 – 2025).

Kohderyhmä on oleellinen myös siksi, että hallitusohjelmassa korostetaan ikäryhmän tärkeyttä tulevaisuuden talouden kannalta. **Hallitusohjelman mukaan “Kansakuntamme menestys riippuu siitä, miten meidän nuorillamme menee.”**

3.2 Mielenterveysvaikutusten vaikutustyyppit

Hyvin monenlaisilla päätöksillä voi olla mielenterveysvaikutuksia. Mielenterveyden ennakoarvioinnin prosessissa (MIVA) on tunnistettu seuraavat vaikutustyyppit:

- Välittömät vaikutukset ihmisten mielenterveyteen ja mielen hyvinvointiin.
- Vaikutukset mielenterveyttä suojaaviin tekijöihin eri tasoilla, kuten liikunnan harrastaminen, terveellisen ruokailun mahdollisuus, osallisuus, opiskelu tai työllistyminen.
- Vaikutukset arjen rakenteeseen, kuten asuminen tai liikkuminen.
- Vaikutukset fyysiseen arkiympäristöön, kuten rakennettuun ja rakentamattomaan ympäristöön.
- Vaikutukset mielen hyvinvointia edistävien toimijoiden toimintaedellytyksiin.
- Vaikutukset mielenterveyden ongelmien ja häiriöiden esiintyvyyden kasvuun.

3.3 Arviointiprosessin kuvaus ja valitut kirjaukset

Monivaiheinen arviointiprosessi alkoi sillä, että toimituskunta koosti ensin listaksi niitä hallitusohjelman kirjauksia, joilla voi olla vaikutusta nuorten mielen hyvinvointiin ja mielenterveyteen (Taulukko 1). Keskiytimme niihin yhteiskunnallisiin ja poliittisiin päätöksiin, joilla on mielen hyvinvointia edistävää tai mielenterveyden häiriöitä, päihteiden käyttöä tai riippuvuutta ehkäisevää vaikutusta.

Arviointiin sisällytettiin joitain syrjäytymisen ehkäisyyn liittyviä palveluita tai tukimuotoja, sillä pääministeri Orpon hallitusohjelmassa syrjäytymisen ehkäisyn toimia on nimetty erityisesti nuorten ikäryhmälle. **Hallitusohjelmassa todetaan, että “Nuorten syrjäytyminen ja pahoinvoinnin kasvu ovat yhteiskuntamme suurimpia haasteita”.**

Kirjauksia etsittiin ensimmäisessä vaiheessa käyttämällä erilaisia hakusanoja (esimerkiksi nuor*). Kokonaisuutta arvioitiin iteratiivisesti teemoittaisen kokonaisuuden arvioinnilla. Tämän perusteella valittiin ja järjestettiin teemakokonaisuudet ja ehdolle tulevat kirjaukset.

Valitut nuoriin ja nuoriin aikuisiin (16–29 vuotta) liittyvät kirjaukset ja kyseiseen kirjaukseen liittyvät budjettitiedot kirjattiin taulukkoon. Budjetin osalta tarkasteltiin lisäksi valtion talousarvioesityksen kirjauksia (28). Tämän jälkeen laajempi asiantuntijajoukko kävi läpi taulukon kirjaukset ja laati kirjaukselle tarkemman arvion tunnistetuista positiivisista ja negatiivisista mielenterveysvaikutuksista, ristiriidoista ja riskeistä.

Kirjausten runsauden takia toimituskunta teki seuraavaksi teemoittaisia rajauksia. Tiivistämisen jälkeen taulukkoon jääneistä kirjauksista arvioitiin vielä tarkemmin niiden mahdolliset vaikutukset ja mahdolliset ristiriidat. Tässä hyödynnettiin jälleen eri aihealueiden asiantuntijoiden osaamista.

Rajasimme pois lähes kaikki sosiaali- ja terveystalouden kehittämiseen tai toteuttamiseen liittyvät kirjaukset ja niihin keskittyvän arvioinnin. Lakisäätöiset sosiaali- ja terveystaloudelliset palvelut perustuvat asiakkaan ja potilaan oikeuksiin ja ammattilaisen arvioon tarpeenmukaisesta ja vaikuttavasta tuesta ja hoidosta. Kirjaukset, joilla on vaikutuksia nuorten aikuisten fyysiseen arkiympäristöön, kuten rakennettuun ja rakentamattomaan ympäristöön rajattiin myös pois lopullisesta kokonaisuudesta.

Taulukossa 2 on esitetty valitut kirjaukset jäsennettynä kolmen eri teeman mukaan:

1. **Hyvinvoivat opiskelijat** -kokonaisuus sisältää arkeen liittyviä toimintoja, esimerkiksi asuminen, alkoholi- ja nikotiinituotteet, opiskelun tuki ja vapaa sivistystyö.
2. **Nuorten aikuisten syrjäytymisen ehkäisy** -kokonaisuus sisältää toimintoja mm. sosiaalisesta oikeudenmukaisuudesta ja lastensuojelun jälkihuollosta.
3. **Nuorten aikuisten yhdenvertaisuus** -kokonaisuus sisältää muun muassa yhdenvertaisuuteen ja tasa-arvoon liittyviä toimintoja.

Olemme kirjanneet vasempaan sarakkeeseen esitetyn toimenpiteen, oikealle asiantuntijoiden arvion vaikutuksista (positiivinen, negatiivinen, riski ja ristiriita). Julkaisun loppuun on koostettu kutakin osiota vastaavasti tärkeimpiä raportteja ja julkaisuja pääosin Suomesta tukemaan arviota.

3.4 Havainnot kirjauksista

Löysimme useita kirjauksia, joiden voi ennakoita vahvistavan nuorten mielenterveyttä. Hallitusohjelmassa on paljon kirjauksia, joiden tavoitteena on ehkäistä nuorten syrjäytymistä. Tämä on selkeä arvovalinta hallitukselta.

Samalla tunnistimme useita asetettujen yleistavoitteiden kanssa vastakkaisia kirjauksia ja keskenään ristiriitaisia kirjauksia. Tällöin toimien kokonaisvaikutukset jäävät epäselviksi ja voivat olla lopulta myös negatiivisia.

Kuten hallitusohjelmalle lienee ominaista, Orponkin hallitusohjelman kirjaukset ovat monin paikoin hyvin yleisellä tasolla, jolloin tavoitteet jäävät helposti ideologisiksi. Ristiriita hallitusohjelman tavoitteen ja budjetin välillä oli monin paikoin suuri, jos esitetulle toimenpiteelle ei ole määritelty rahoitusosuutta.

Joidenkin tavoitteiden osalta leikkaukset budjetissa näyttävät kyseenalaistavan tavoitteen saavuttamisen. Tavoitteena on esimerkiksi, että huomioidaan asunnottomuuden poistamisessa erityisesti nuoret

asunnottomat. Samalla asumisneuvonnan kehittämiseen ja laajentamiseen tarkoitettu rahoitus puolitetaan ja asumistukea leikataan - 15–29-vuotiaat ovat suurin ikäryhmä asumistuen saajissa.

Tunnistimme hallitusohjelmasta myös tavoitteita, joissa lyhyellä tähtämellä saavutettavat säästöt voivat lisätä kustannuksia myöhemmin. Esimerkiksi Nuotti-valmennus on toiminut työllisyyttä vahvistavana tekijänä nuorille, jotka ovat olleet työn ja opiskelun ulkopuolella. Kuntoutukseen pääsyn nopeus ja helppous on olennaista syrjäytymisvaarassa oleville henkilöille, ja siksi kuntoutukseen on voinut päästä ilman sairaus- tai vammadiagnoosia. Muutos kuntoutustuessa edellyttää lääkäriresurssin käyttöä diagnoosin asettamiseen ja lausunnon tekemiseen, mikä nostaa kynnystä ja voi näkyä lisääntyneenä syrjäytymisenä.

Nostamme tässä esille kolme esimerkkiä toimenpiteistä ja toimenpidetkokonaisuuksista, joista olisi tarpeen tehdä syvällisempää vaikutusanalyysia MIVA:n periaatteiden mukaisesti (2).

1. Asumistuen alentamisen vaikutus itsenäisesti asuviin nuoriin
2. Hallitusohjelman toimenpiteiden kokonaisvaikutusten arviointi opintojen ja työn ulkopuolella olevan nuoren elämään
3. Päihdepolitiikan muutosten vaikutus nuorten aikuisten yhteisöissä, huomioiden nuorten moninaisuus

Ideaalitilanteessa tämän yleisen arvioinnin jälkeen toteutettaisiin tässä ehdotetuille kolmelle näkökulmalle varsinainen mielenterveysvaikutusten arvioinnin prosessi (2).

4 Pohdinta

Olemme koostaneet tähän julkaisuun hallitusohjelmasta sellaisia nuorten elämään vaikuttavia toimia, joilla voi olla suoria tai epäsuoria mielenterveysvaikutuksia nuorten elämässä. Tunnistimme paljon potentiaalisesti positiivisia vaikutuksia omaavia kirjauksia. Keskenään ristiriitaiset toimenpiteet, puuttuva rahoitus, tai leikkaukset tavoitteiden saavuttamista tukevista tekijöistä voivat kuitenkin estää positiiviset vaikutukset.

Hallitusohjelman toimenpide-ehdotuksilla vaikutetaan laajasti nuoren aikuisen taloudelliseen liikkumavaraan. Tämä heijastuu mahdollisuuksiin tavata muita, harrastaa liikuntaa, syödä terveellisesti, opiskella tai löytää itselle sopiva työ tai perustaa perhe. Näillä tekijöillä on tärkeä merkitys nuoren mielen hyvinvoinnille (3,5,10). Opiskelun ja työelämän yhteensovittaminen on opiskeleville nuorille hankalaa.

Vastaavasti sosiaaliturvasta, opintojen enimmäiskestosta tai opintojen suoritustavasta päätettäessä vaikutetaan niihin mielenterveyshaasteisiin, joita kohtaa yllättävän vastoinkäymisen kokenut, toimintarajoitteinen tai suuntaansa hakeva nuori aikuinen (12,18). Opintojen ja työn ulkopuolella on jo nyt noin 6-9% nuorista aikuisista (26).

Alentunut mielen hyvinvointi heijastuu kykyyn opiskella, työllistyä, perustaa perhe ja olla osa yhteiskuntaa. Viimeaikaisten arvioiden mukaan yksi viidestä parikymppisestä nuoresta on saanut julkisesta terveydenhuollosta apua mielenterveyden ongelmien vuoksi, ja joka kolmas raportoi vaikeita masennus- tai ahdistusoireita (24,29). Riskinä on, että masentunut tai ahdistunut nuori ei kykene lisääntyviin velvollisuuksiin, joita edellytetään toimeentulon tai tuen saamiseksi.

5 Lopuksi

Toivomme, että tässä julkaisussa esitelty listaus auttaa päättäjiä hahmottamaan, miksi nuorten aikuisten kannalta keskeisten hallitusohjelman toimenpiteiden vaikutusten ja kirjausten kokonaisvaikutusten arviointi on tärkeää.

Jos kansalaisten mielen hyvinvointia ja psyykkistä toipumiskykyä halutaan pitkäjänteisesti ja strategisesti vahvistaa, on sekä lisättävä tietoisuutta päätösten mielenterveysvaikutuksista että tunnistettava mielenterveysvaikutusten arvioinnin paikat jo hallitusohjelmaa laadittaessa.

Laaja-alaisen asiantuntija- ja tutkimustiedon kerääminen ja hyödyntäminen tulisi tehdä jo puolueiden vaaliohjelmien ja hallitusohjelman toimenpiteiden suunnitteluvaiheessa. Tarvitsemme yhteistä keskustelua siitä, miten olemassa oleva asiantuntijatieto voitaisiin koota nopeasti ja tehokkaasti päättäjien käyttöön.

Näemme, että päätöksenteon toimenpiteiden tai toimenpidekokonaisuuksien vaikutusten arviointia tulisi edellyttää etenkin silloin, kun päätökset koskevat haavoittuvimmassa asemassa olevia väestöryhmiä.

Lähteet

1. Valtioneuvosto. Vahva ja välittävä Suomi: Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma 20.6.2023 [Internet]. Valtioneuvosto; 2023 Jun. (Valtioneuvoston julkaisuja). Report No.: 2023:58. Available from: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-763-8>
2. Rotko T, Cresswell-Smith J, Kauppinen T, Kilpeläinen K, Solin P, Suvisaari J, et al. Mielenterveysstrategian ja mielenterveysvaikutusten ennakoarvioinnin nykytila Suomessa ja maailmalla [Internet]. 2022. Report No.: 2022_059. Available from: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-991-7>
3. Burford C, Davey S, Knight A, King S, Cooke A, Coggins T. Mental Wellbeing Impact Assessment (MWIA) in the workplace. *J Public Ment Health*. 2017 Sep 18;16(3):104–12.
4. Cresswell-Smith J, Kauppinen T, Laaksoharju T, Rotko T, Solin P, Suvisaari J, et al. Mental Health and Mental Wellbeing Impact Assessment Frameworks—A Systematic Review. *Int J Environ Res Public Health*. 2022 Oct 27;19(21):13985.
5. Barry MM. Addressing the Determinants of Positive Mental Health: Concepts, Evidence and Practice. *Int J Ment Health Promot*. 2009 Aug;11(3):4–17.
6. Vormaa H, Rotko T, Larivaara M, Kosloff A. Kansallinen mielenterveysstrategia vuosille 2020–2030 [Internet]. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö; 2020. Report No.: 2020_6. Available from: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4139-7>
7. Collins PY, Sinha M, Concepcion T, Patton G, Way T, McCay L, et al. Making cities mental health friendly for adolescents and young adults. *Nature*. 2024 Mar 7;627(8002):137–48.
8. Wahlbeck K, Hannukkala M, Parkkonen J, Valkonen J, Solantausta T. Mielenterveyden edistäminen kansanterveystyön yhteydessä. *Duodecim Lääketieteellinen Aikakauskirja*. 2017;133(10):985–92.
9. Shah N, Walker IF, Naik Y, Rajan S, O'Hagan K, Black M, et al. National or population level interventions addressing the social determinants of mental health – an umbrella review. *BMC Public Health*. 2021 Dec;21(1):2118.
10. Cooke A, Friedli L, Coggins T, Edmonds N, Michaelson J, O'Hara K, et al. MWIA: A Toolkit for Well-Being, 3rd ed. London: National MWIA Collaborative; 2011.
11. Rikala S. Masennus, työkyvyttömyys ja sosiaalinen eriarvoisuus nuorten aikuisten elämänsäkuissa. *Yhteiskuntapolitiikka*. 2018 Apr 20;2018(83, 2):159–70.
12. Ristikari T, Kainulainen S, Surakka A, Gissler M, Paananen R. Nuorten aikuisten syrjäytymiseen liittyvät tekijät ja sosiaali- ja terveyspalveluiden ajoittuminen. *Sos Aikakauslehti*. 2019;2019(56):114–28.
13. Santini ZI, Becher H, Jørgensen MB, Davidsen M, Nielsen L, Hinrichsen C, et al. Economics of mental well-being: a prospective study estimating associated health care costs and sickness benefit transfers in Denmark. *Eur J Health Econ*. 2021 Sep;22(7):1053–65.
14. Marttunen M, von der Pahlen B. Päihdehäiriöiden kehittymistä voidaan ehkäistä. *Duodecim Lääketieteellinen Aikakauskirja*. 2013;2013(129(19)):2051–6.
15. Shim R, Koplan C, Langheim FJP, Manseau MW, Powers RA, Compton MT. The Social Determinants of Mental Health: An Overview and Call to Action. *Psychiatr Ann*. 2014 Jan;44(1):22–6.
16. Lehmuskoski K, Mattila-Holappa P, Juvonen-Posti P, Väinänen A. Mielenterveyden toimijahahmot: Laadullinen tutkimus nuorista työntekijöistä kuntasektorilla. *Kuntoutus*. 2022 Dec 14;45(4):6–19.
17. Mattila-Holappa P. Mental health and labour market participation among young adults [Internet]. Kela; 2018. (Studies in social security and health). Report No.: 152. Available from: <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2018082934286>
18. Hilli P, Ståhl Ti, Merikukka M, Ristikari T. Syrjäytymisen hinta – case investoinnin kannattavuuslaskemasta. *Yhteiskuntapolitiikka*. 2017 Dec 15;2017(82).
19. Valtiontalouden tarkastusvirasto. Nuorten syrjäytymisen ehkäisy [Internet]. 2007. Report No.: 146 / 2007. Available from: <https://www.vtv.fi/app/uploads/2018/07/03142740/nuorten-syrjaytymisen-ehkaisy-146-2007.pdf>
20. Partonen T, Kiviruu O, Grainger M, Eklin A, Suvisaari J. Itsemurhakuolemat Suomessa vuosina 2016–2021 [Internet]. 2022. Report No.: 2022_047. Available from: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-941-2>
21. Häkkinen L, Raevuori A. Lasten ja nuorten syömishäiriöt lisääntyneet ja oireilu vaikeutunut korona-aikana. *Duodecim Lääketieteellinen Aikakauskirja*. 2022;2022(38(6)):469–.
22. Aalto-Setälä T, Vuori M. Lasten ADHD-lääkehoidon yleistyminen ei näytä tasaantuvan. *Duodecim Lääketieteellinen Aikakauskirja*. 2023;2024(139(22)):1811–3.
23. Haravuori H, Kiviruu O, Lindgren M, Therman S, Aalto-Setälä T, Marttunen M. Nuorten itsetuhoisuuden esiintyvyys - Kouluterveyskyselyn 2021 tuloksia [Internet]. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos; 2022. (Tutkimuksesta tiiviisti). Report No.: 49/2022. Available from: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-966-5>
24. Forsell M. Lasten ja nuorten mielenterveysperusteinen tutkimus ja hoito 2020 : Lähes joka viidennellä 18–22-vuotiaalla oli mielenterveyteen liittyvä käynti julkisessa terveydenhuollossa vuonna 2020 [Internet]. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos; 2022. (Tilastoraportti). Report No.: 21/2022. Available from: <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2022060342738>
25. Kela. Neuropsykiatristen kuntoutujien määrä kasvaa – erityisesti lasten ja nuorten kuntoutusta on kehitetty. 2024.
26. Tilastokeskus. Vuonna 2023 työvoimaa eli työllisiä ja työttömiä enemmän kuin edellisvuonna [Internet]. Tilastokeskus; 2024 Mar. Report No.: Työvoimatutkimus. Available from: <https://www.stat.fi/julkaisu/cln01x1oukcgd0cutlb21ovup>
27. Karjalainen P, Huikko E, Appelqvist-Schmidlechner K, Jahnukainen J, Manninen M, Eväsoja M, et al. Koulutuksen ja työn ulkopuolella olevien nuorten ja nuorten aikuisten mielenterveys- ja päihdehoito: Suosituksia perusterveydenhuollon toimijoille [Internet]. THL; 2022. Report No.: 2022_015. Available from: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-965-8>
28. Valtion talousarvioesitykset [Internet]. Valtioneuvosto; [cited 2024 Feb 20]. Available from: <https://budjetti.vm.fi/>
29. Helenius J, Kivimäki H. Lasten ja nuorten hyvinvointi – Kouluterveyskysely 2023. [Internet]. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos; 2023. Report No.: 48/2023. Available from: <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe20230913124224>

Taulukko 1. Hallitusohjelman arvioinnin vaiheet (muokattu MIVA (2) työkalun pohjalta)

Vaihe		Tavoite	Tässä vaiheessa tehdyt toimet
1.	Seulonta	Päätös arvioinnin tekemisestä	Hallitusohjelman läpikäynti
2.	Näkökulman valinta	Rajataan tarkastettava toimenpide ja kohderyhmä	Näkökulmaksi valittiin nuoret aikuiset
3.	Suunnittelu	Suunnitelma arvioinnin toteutukseen	Nuoriin aikuisiin vaikuttavien kirjausten valikointi ja rajaus. Toimituskunta kävi läpi kirjaukset ja kutsui mukaan muita THL:n asiantuntijoita teemoihin liittyen
4.	Tiedon keruu	Yhteisön ja kohderyhmän profilointi, sidosryhmätapaamiset, kirjallisuuskatsaus	Asiantuntijat kommentoivat kirjallisesti kirjauksia, kirjasivat niiden vaikutuksia: saturointi, konsensus, kiteytys ja muokkaus kolmen kierroksen verran. Koottiin arvioinnille pohjaksi aiempia julkaisuja.
5.	Määritetään vaikutukset	Positiiviset ja negatiiviset vaikutukset; kuinka laaja vaikutus on, todennäköisyys	Vaikutusten laajuutta ja todennäköisyyttä ei voi arvioida ilman tietoa budjetista tai tarkemmista toimenpiteistä. Sidosryhmiä ja kohderyhmää ei kuultu, jolloin kartoitus jää suppeaksi. Arviointi perustui aikaisempiin tutkimuksiin ja kirjoittajien asiantuntemukseen.
6.	Suosituksiset	Raportointi ja suositukset	Toimituskunta keskusteli ja päätti johtopäätöksistä ja suosituksista, tehtiin iteratiiviset kirjalliset kommenttikierrokset asiantuntijoille, toimituskunta keskusteli kirjausten muodosta ja johtopäätöksistä sekä fokuusi taulukoitavaa tietoa

Taulukko 2. Hallitusohjelman kirjaukset ja asiantuntija-arviot

Hallitusohjelman kirjaus	Arvioitu todennäköisin vaikutus <ul style="list-style-type: none"> • Positiivinen, negatiivinen • Ristiriidat ja riskit
Teema 1: Hyvinvoivat opiskelijat	
<p>Asuminen</p> <p>Pitkäaikaisasunnottomuuden poistaminen vuoteen 2027 mennessä. s.24. (osana sosiaalisen oikeudenmukaisuuden kokonaisuutta)</p> <p>Huomioidaan asunnottomuuden poistamisessa erityisesti nuoret asunnottomat. Edistetään nuorten tuettujen asumisyksiköiden perustamista. (s.124)</p> <p>Budjetti: Avustukset asunnottomuuden poistamiseksi ja asunnottomuuden tilastoinnin kehittäminen 0 €.</p> <p>Asumisneuvontatoimintaan 0 €.</p> <p>Asumisneuvonnan kehittäminen ja laajentaminen 2ME 2023-2027 (summan puolitus).</p>	<p>Positiivinen vaikutus: Asunnottomien turvallisuus, mielen hyvinvointi ja osallisuus yhteiskunnassa vahvistuvat. Asunnottomuuden poistaminen voi auttaa nuoria useilla tavoilla. Nuorilla on parempi mahdollisuus hakea ja saada tukea asunnottomuuteen liittyviin sosiaalisiin ongelmiin. Lisäksi myönteinen vaikutus kuntoutumisen mahdollisuuksiin. Yleinen elämänhallinta paranee. Voi vähentää huumekuolemia ja väkivaltaa, mukaan lukien seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi joutumisen riskiä.</p> <p>Riski: Edullisia vuokra-asuntoja on useissa kunnissa hyvin vähän. Jonot kunnan vuokra-asuntoihin voivat olla erittäin pitkiä. Stigma ja syrjintä asuntomarkkinoilla voi myös vaikeuttaa asunnon saamista.</p>
<p>Budjetti: Esitetään asumistuen laaja-alaisia leikkauksia:</p> <p>2024 -180 ME</p> <p>2025 -363 ME</p> <p>2026 -363 ME</p> <p>2027 -363 ME</p> <p>2028 -363 ME</p> <p>Edullisemman asunnon etsintää edistetään toteuttamalla perustoimeentulotuen asumismenoihin 5 % omavastuuosuus. (s.71)</p>	<p>Negatiivinen vaikutus: Suora ja epäsuora vaikutus: käytettävissä olevan toimeentulon aleneminen voi vähentää turvallisuuden tunnetta, toiveikkuutta, mielen hyvinvointia ja muita voimavaroja. Tuen leikkaukset lisäävät useita riskitekijöitä vähätuloisilla opiskelijoilla ja nuorilla aikuisilla. Epäsuora ja suora vaikutus perheiden, lasten ja nuorten hyvinvointiin tuomalla turvattomuutta toimeentuloon.</p> <p>Ristiriita: Toimenpide on ristiriidassa hallitusohjelman tavoitteiden kanssa asunnottomuuden poistamisessa.</p> <p>Yleistä asumistukea joulukuussa 2022 saaneiden ruokakuntien jäsenistä reilu viidennes kuului ikäryhmään 20–24-vuotiaat. Toiseksi suurin</p>

	<p>ikäryhmä oli 25–29-vuotiaat (12 %). (15–29-vuotiaat suurimmat asumistuen saajat).</p> <p>Riski: Lisää epäsuorasti riskiä opintojen viivästyymiseen, työn ulkopuolelle jäämiseen ja syrjäytymiseen. Toimenpide lisää epäsuorasti yhteiskunnan eriarvoistumista. Epävarma toimeentulo ja asuminen vaikeuttaa kykyä opiskella tai työskennellä osa-aikaisesti. Kannustetaan vuokraamaan edullisempia asuntoja, mutta niitä ei välttämättä ole saatavilla omalta paikkakunnalta.</p>
<p>Opintotuki</p> <p>Tavoitteena on turvata opiskeluaikainen toimeentulo, vahvistaa opintotuen kannustinelementtejä sekä tukea opintojen läpäisyä tavoiteajassa. (91)</p> <p>Budjetti: Opintotuen indeksijäädytys.</p>	<p>Positiivinen vaikutus: Opintotukea uudistetaan ja sen on tarkoitus turvata täysipäiväinen opiskelu.</p> <p>Negatiivinen vaikutus: Indeksijäädytys voi vaikuttaa opiskelijan taloudelliseen tilanteeseen. Toimeentulo voi olla köyhyysrajan alapuolella, mikä lisää huolta pärjäämisestä, lisää kuormitusta, vähentää mahdollisuuksia pärjätä arjessa toteuttaa mielen hyvinvointia vahvistavia tekoja kuten liikunnan harrastamista ja sosiaalista kanssakäymistä. Ratkaisu siten välillisesti heikentää terveyttä ja mielen hyvinvointia</p> <p>Ristiriita: Halutaan turvata opiskeluaikainen toimeentulo sekä tukea opintojen läpäisyä tavoiteajassa, mutta samalla tehdään opintotuen indeksijäädytys ja asumistuen leikkaus-</p> <p>Riski: Kannustetaan nuoria ottamaan enemmän opintolainaa. Velkaantumisella voi olla monenlaisia negatiivisia vaikutuksia, jos velkaa ei pysty maksamaan takaisin.</p>
<p>Vapaa sivistystyö</p> <p>Tunnistetaan vapaan sivistystyön merkitys osamisen lisäämisessä ja harrastamisessa. Hallitus kasvattaa omavastuuosuutta aikuisten harrastusmuotoisessa toiminnassa vapaassa sivistystyössä. (s.91)</p> <p>Budjetti: Alennetaan valtion rahoitusta ja tätä vastaavasti korotetaan vapaan sivistystyön opiskelijamaksuja. Kansalaisopistot -12,5 M€ Opintokeskukset -7 M€ Kesäyliopistot -2 M€ Kansanopistot -2 M€</p> <p>Liikunnan koulutuskeskukset -1,5 M€</p>	<p>Positiivinen vaikutus: Hallitus tunnistaa vapaan sivistystyön merkityksen, jolla on mielen hyvinvointia vahvistava merkitys esimerkiksi liikuntaharrastuksen, sosiaalisen kanssakäymisen tai merkityksellisen tekemisen ja oppimisen kautta.</p> <p>Negatiivinen vaikutus: Mielenterveyden edistämisen näkökulmasta vähävaraisten ihmisten mahdollisuudet osallistua yhteiskunnan toimintaan heikkenevät, mikäli maksuja korotetaan merkittävästi tai edullista toimintaa yleisesti supistetaan. Esimerkkinä kansalaisopistojen rahoitukseen liittyvät kiristykset.</p> <p>Ristiriita: Vapaa sivistystyö tunnistetaan hallitusohjelmassa merkityksellisenä, sekä myös</p>

	<p>liikunnan tarjoajana (koko maan kattavasti), jota halutaan vahvistaa, mutta samalla alennetaan valtion rahoitusta ja korotetaan maksuja. Muutos voi haitata erityisesti vähätulaisia sekä pienillä ja syrjäisillä paikkakunnilla asuvia.</p>
<p>Opiskelu</p> <p>Hallitus tekee kustannus- ja vaikuttavuusarvioinnin oppilas- ja opiskelijahuollon toimivuudesta. Oppilas- ja opiskelijahuollon osalta luodaan mahdollisuus sopia kyseisten palveluiden organisoinnista myös kuntien kautta. (s. 53)</p>	<p>Positiivinen vaikutus: On hyvä, että tehdään tietopohjainen arvio ja suunnitelma siitä, miten parannetaan ja priorisoidaan terveyttä ja mielen hyvinvointia edistävää toimintaa (esimerkiksi terveystarkastukset ja yhteisöllinen toiminta), sekä arvioidaan ehkäisevien ja hoitavien yksilöön kohdentuvien palveluiden saatavuutta ja asiakaslähtöisyyttä.</p> <p>Riski: Mahdollinen palvelujen organisointi kuntien kautta tuottaa useita riskitekijöitä, joista voi olla haittoina esimerkiksi palveluiden sirpaleisuutta sekä avun saamisen ja palvelujen yhteensovittamisen vaikeutumista. Opiskeluhoito osana hyvinvointialueita poistaa rahoituksen monikanavaisuutta ja mahdollistaa sote-palveluketjujen kehittämisen sekä moniammatillisen työskentelyn nuorten tueksi. Tällä on merkitystä etenkin, jos opiskelu- ja työkyky tai -paikka vaihtelee.</p> <p>Osa nuorista on koulutuksen, työelämän ja varusmiespalveluksen ulkopuolella. Nämä nuoret tulisi saada yhdenvertaisesti ja tehostetusti palveluiden piiriin: opiskelu- ja työkykyisyyden arviot, työttömien ja opiskelijoiden terveystarkastukset ym. palvelut.</p>
<p>Hallitus osoittaa kokonaisvastuun nuorten hyvinvointityön johtamisesta opetus- ja kulttuuriministeriöön. Hallitus laatii laaja-alaisen toimenpideohjelman nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi, hyvinvointivajeen ja mielenterveyden ongelmien paikkaamiseksi. (s.94)</p>	<p>Positiivinen vaikutus: Kokonaisvastuu on osoitettu ja koordinoitu yhdelle taholle.</p> <p>Riski: Nuoriin liittyvä hyvinvointityö jakautuu usean ministeriön toiminnan alle. Koordinointi ja toimeenpano vaatii vahvaa ja monialaista yhteistyötä eri hallinnonalojen välillä kansallisesti, hyvinvointialueilla ja kunnissa. Toimenpideohjelman konkreettinen toteuttaminen vaatii myös resurssointia.</p>
<p>Lukiokoulutuksessa panostetaan opintojen ohjaukseen ja moniammatilliseen tukeen siten, että jokainen oppilas saa tarvitsemansa tuen siirtyäkseen koulupolulla eteenpäin. Tukea on kohdistettava erityisesti niille nuorille, jotka ovat vaarassa jäädä jälkeen opetuksessa. (s.85)</p>	<p>Positiivinen vaikutus: Lukioikäiset oppilaat tarvitsevat tukea opinnoissaan. Riittävällä tuella mahdollistetaan eteneminen kohti tutkintoa toimintarajoitteista, elämän kriisistä tai muista oppimisen tai elämän haasteista huolimatta.</p> <p>Ristiriita: Kaikki opiskelijat myös muissa oppilaitoksissa tarvitsevat tukea, jos ovat vaarassa</p>

	<p>jäädä jälkeen opetuksessa tai tippuvat opetuksen ulkopuolelle.</p> <p>Riski: Tärkeää huomioida miten tunnistetaan ja autetaan erityistä tukea tarvitsevat oppilaat oikea-aikaisesti ilman, että lisätään stigmaa tai medikalisoidaan nuoruutta tai nuorten toimintaa ja ominaisuuksia. Myös erilaiset oppijat ja väestöryhmät on huomioitava.</p>
<p>Osaamistason nosto</p> <p>Osaamistasoa nostetaan ja varmistetaan, että jokainen suorittaa vähintään toisen asteen tutkinnon ja yhä useampi nuori myös korkea-asteen tutkinnon. (s.80)</p> <p>Hallitus sitoutuu tekemään toimenpiteitä, joilla korkeakoulutettujen nuorten aikuisten määrä pyritään nostamaan mahdollisimman lähelle 50 prosenttia vuoteen 2030 mennessä. (s.89)</p> <p>Vahvistetaan avoimen korkeakouluopetuksen roolia väylänä osaamisen kehittämisessä. Jotta monipuolinen osaamisen kehittäminen eri aloilla avoimen korkeakouluopetuksen kautta on mahdollista, lisätään koulutuksen järjestäjän mahdollisuuksia periä nykyistä korkeampia maksuja, jotka vastaavat paremmin koulutuksen järjestämisestä aiheutuvia kustannuksia. (s.90)</p> <p>Budjetti: Valtionrahoitus ammattikorkeakoulujen toimintaan: Vähennetään rahoitusta, koska harjoittelukorvaus on siirtynyt v. 2023 alkaen maksettavaksi sosiaali- ja terveysministeriön pääluokasta.</p> <p>Budjetti: Korkeakoulujen tulojen kasvattaminen: Nostetaan yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen avoimen koulutustarjonnan säädelyjä enimmäismaksuja ja vähennetään vastaavasti korkeakoulujen valtionrahoitusta.</p>	<p>Positiivinen vaikutus: Opintojen yksilöllistäminen, tukeminen ja tukivälineiden ja -henkilöstön lisääminen vahvistaa mahdollisuuksia suorittaa opinnot loppuun ja ehkäisee syrjäytymistä. Yhteiskunnan osaamispääoma lisääntyy, ihmiset saavat enemmän koulutusta ja sitä kautta työmahdollisuuksia. Tällä on myös epäsuora mielen hyvinvointia edistävä sekä mielenterveyden häiriöitä ja päihteiden käyttöä ehkäisevä vaikutus.</p> <p>Ristiriita: Ristiriitoja budjetoinnin kanssa. Aikuis-koulutustuen leikkaus vähentää mahdollisuutta osaamisen asteittaiseen lisäämiseen myöhemmin työelämässä.</p> <p>Ristiriita: Opiskelijoilla ei riitä toimeentulo opiskeluun, kun sosiaaliturvaan tehdään leikkauksia ja muiden erilaisten koulutusmuotojen maksut kasvavat, esim. avoin korkeakoulu.</p> <p>Riski: Jos koulutusmäärärahat eivät ole riittäviä, heikennetään opetuksen laatua ja vaikuttavuutta eikä osaaminen lisääntynyt koulutettujen määrän suhteessa.</p>
<p>Työhön ja opintoihin tukeminen</p> <p>Erityisesti nuoret alle 30-vuotiaat ohjataan nopeasti työllisyyspalveluiden piiriin. Samalla huolehditaan riittävistä palveluista ja henkilökohtaisesta kohtaamisesta. (s.72)</p>	<p>Positiivinen vaikutus: Työmarkkinatuen uudistamista koskien hallitusohjelmassa on nostettu esiin työttömille tarjottavat, osallisuutta ja sosiaalista integraatiota edistävät palvelut polkuna kohti työllistymistä edistäviä palveluja. Tärkeää on, että riittävistä palveluista sekä henkilökohtaisesta kohtaamisesta huolehditaan. Tällaiset palvelut</p>

<p>Nuoren alle 30-vuotiaan ammatillista tutkintoa vailla olevan hakijan on hakeuduttava opiskelemaan ja vastaanotettava tarjottu opiskelupaikka tuen saannin ehtona. (s.71)</p> <p>Lisäksi selvitetään mahdollisuutta lisätä velvoittavuutta tekemällä mahdolliseksi toimeentulotuen epääminen hakijalta, joka on kieltäytynyt tarjotusta työstä, koulutuksesta, palvelusta tai veloitteesta. (s.71)</p> <p>16–29-vuotiaiden ammatilliseen kuntoutukseen pääsy edellyttää sairaus- tai vammadiagnoosia. (s.64)</p> <p>Budjetti: Perutaan lakimuutos, joka on mahdollistanut vuoden 2019 alusta 16–29-vuotiaiden ammatilliseen kuntoutukseen pääsyn ilman sairaus- tai vammadiagnoosia.</p>	<p>voivat tukea mielen hyvinvointia, osallisuutta sekä työ- ja toimintakykyä.</p> <p>Negatiivinen vaikutus: Nuotti-valmennus on toiminut työllisyyttä vahvistavana tekijänä nuorille, jotka ovat olleet työn ja opiskelun ulkopuolella. Kaikilla heillä ei ole ollut sairaus- tai vammadiagnoosia. Kuntoutukseen pääsyn nopeus ja helppous on olennaista henkilöille syrjäytymisvaarassa.</p> <p>Riski: Ammatillista tutkintoa vailla olevan nuoren aikuisen terveydentilan selvittäminen sekä tutkimus- ja erityisen tuen tarpeisiin vastaaminen edellyttävät tarvittavien palvelujen selkeää organisoitua sekä suositusten mukaista resurssointia. Työllisyyspalveluissa tulee olla osaamista ja mahdollisuus ohjata sosiaali- ja terveystieteiden tuen piiriin sitä tarvitsevat. Kuntoutukseen pääsy ilman diagnoosia on tukenut koulutukseen ja työhön hakeutumista.</p> <p>Velvoite ottaa vastaan työ- tai opiskelupaikka tai osallistua palveluihin voi myös olla vahingollista, jos veloitteen täyttäminen on henkilölle erityisen vaikeaa. Pahimmillaan veloitteet toimivat itseään vastaan, jolloin työllistymis-/ kouluttautumismahdollisuudet heikentyvät entisestään.</p> <p>Mahdollisuus osa-aikaiseen opiskeluun tai työhön vaatii toimenpiteitä sosiaaliturvan osalta.</p>
<p>Alkoholipolitiikka</p> <p>Alkoholipoliittisen sääntelyn heikentäminen markkinoita avaamalla ja verotusta muuttamalla, ml. (s.106)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Oluen veron kevennys • Vähittäismyynnissä myytävien alkoholijuomien alkoholipitoisuuden korotukset (1) < 8 %, (2) selvitys 15 % viineistä) • Alkoholijuomien verkkokaupan sekä muun jakeluun ja noutoon perustuvan vähittäismyynnin avaaminen (esim. kotiinkuljetus) • Alkoholipoliittisen sääntelyn siirtäminen STM:stä TEMiin. 	<p>Negatiivinen vaikutus: Ehdotetut toimet lisäävät alkoholin saatavuutta (ko. Juomien myyntipaikkojen 17-kertaistuminen), alkoholin kulutus ja riski haittojen lisääntymiselle kasvaa (riippuvuus, mielenterveysongelmat, tapaturmat, itsemurhat ja sosiaaliset ongelmat). Saatavuuden lisääminen aiheuttaa huolta alkoholin käytöstä kotiympäristössä ja ylisukupolvisten ongelmien lisääntymisestä, ja lisäksi alkoholia riskitasolla ja ongelmallisesti käyttävistä nuorista. Oluen keventäminen alentaa mahdollisesti erityisesti nuorten miesten suosiman juomatyyppin hintaa (kaikkiaan tilastoidusta alkoholinkulutuksesta 46 % on olutta).</p> <p>Ristiriita: Hallitusohjelmassa on kirjauksia kansansairauksien vähentämisestä riskitekijöihin, kuten alkoholin käyttöön vaikuttamalla. Alkoholin saatavuuden lisäämisen tavoitteiden rinnalle ei</p>

	<p>ole esitetty keinoja alkoholin käytön vähentämiseksi.</p> <p>Riski: Kokonaisuudessaan suunnitellut toimet heikentävät myös suomalaisen alkoholin myynnin yksinoikeusjärjestelmän toimintamahdollisuuksia ja riski toimivaksi todetun järjestelmän kaatumiseen on suuri.</p>
<p>Nikotiinituotteet nuorten aikuisten arjessa</p> <p>Nikotiinipussit otetaan tupakkalain piiriin ja niiden myynti sallitaan (s.110)</p>	<p>Negatiivinen vaikutus: Epäsuora - uuden nikotiinituoteryhmän salliminen markkinoille, vaikkakin säänneltynä, ei vähennä tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttöä ja on vastoin tupakkalaissa asetettua tavoitetta käytön loppumisesta. Tuotteiden käyttöä tulisi vähentää saatavuutta vähentämällä ja nikotiinittomuutta edistämällä.</p> <p>Ristiriita: Markkinoille vapautetaan uusia nikotiinituotteita, mutta toisaalla hallitusohjelmassa mainitaan, että “kansansairauksia voidaan vähentää merkittävästi vaikuttamalla riskitekijöihin, kuten tupakointiin”. Nikotiinituotteiden saatavuuden lisäämisen tavoitteiden rinnalle ei ole esitetty keinoja nikotiinittomuuden edistämiseksi.</p> <p>Riskit: Nikotiinipussien myynnin vapauttaminen altistaa yhä useammat nuoret nikotiiniriippuvuudelle ja muille terveyshaitoille. Oletus on, että nuoret siirtyvät käyttämään nikotiinipusseja muiden tupakka- ja nikotiinituotteiden rinnalla.</p>
<p>Teema 2: Nuoren aikuisen syrjäytymisen ehkäisy</p>	
<p>Sosiaalisen oikeudenmukaisuuden vahvistaminen (s.24)</p> <p>Budjetti: 2024: 20 M€ 2025: 33 M€ 2026: 40 M€</p>	<p>Sosiaalisen oikeudenmukaisuuden toimenpiteillä vaikutetaan monin tavoin positiivisesti mielenterveyteen suoraan ja välillisesti.</p> <p>Positiivinen vaikutus: Suora vaikutus erilaisiin yhteiskunnan epäkohtiin puuttuminen sekä eniten apua tarvitsevien tukeminen.</p> <p>Ristiriita: Useilla muilla toimenpiteillä samaan aikaan vaikeutetaan kohderyhmän hyvinvointia, esim. asumistuen leikkaukset ja työllistymisen veloitteet. yhteiskunnallista segregaatiota ja tuloerojen kasvua tulisi pyrkiä vähentämään.</p>
<p>Lastensuojelun jälkihuolto</p> <p>Lastensuojelun jälkihuollon ikärajan laskeminen 25 vuodesta 23 vuoteen</p>	<p>Negatiivinen vaikutus: Vaikutukset suoria: haavoittuvassa asemassa ja mahdollisessa syrjäytymisen riskivaiheessa olevat nuoret aikuiset ovat elämisen taidoissaan muita heikommalla, sekä</p>

<p>Budjetti: 2024: -12M€ 2025: -24M€ 2026: -24M€ 2027: -24M€ 2028: -24M€</p>	<p>heillä on enemmän mielenterveyden ja arjesta selviytymisen ongelmia. Tämän vuoksi he tarvitsevat pitkäaikaista, luottamukselliseen suhteeseen perustuvaa aikuistumisen tukea.</p> <p>Pitkäkantoiset seuraukset voivat olla opintojen ja työn ulkopuolelle jääminen ja syrjäytyminen. Lastensuojelutaustaisilla nuorilla aikuisilla on huomattavasti enemmän mielenterveysongelmia, päihteiden käyttöä, rikollisuutta ja syrjäytymistä kuin perusväestön ikätovereilla. Vankiväestötutkimuksen 2023 mukaan kolmannes vangeista on ollut lapsena sijoitettuna kodin ulkopuolelle.</p> <p>Riski: Asianmukaiseen hoitoon hakeutuminen itsenäisesti on haastavaa lastensuojelutaustaisille nuorille. Palveluiden tarve voi lisääntyä huomattavasti toisessa palvelussa, jolloin kulujen siirtyessä säästö ei toteudu.</p> <p>Jälkihuollon tukipalveluita arjessa kaipaavien henkilöiden omat arjen taidot ovat usein varsin puutteellisia, ja palveluiden katkaiseminen liian aikaisin johtaa kaoottiseen tilanteeseen ja stressin lisääntymiseen. Kaoottinen arki estää kiinnittymisen pitkäjänteiseen toimintaan, kuten koulutautumiseen, sekä altistaa traumakokemuksille ja päihde- ja mielenterveysongelmille.</p>
<p>Nuorten päihteiden käytön ja rikollisuuden katkaiseminen</p> <p>Huumekuolemien ehkäisy (s.24)</p> <p>Kiinnitetään erityistä huomiota nuorten huumeidenkäytön ehkäisyyn ja nuorten huumekuolemien vähentämiseen. (s.32)</p>	<p>Positiivinen vaikutus: Ehkäistään huumeiden käyttöä ja kuolemia, vähennetään menetettyjä elinvuosia sekä ehkäistään ja vähennetään päihteiden käytöstä aiheutuvia terveydellisiä, sosiaalisia ja yhteiskunnallisia haittoja.</p> <p>Ristiriita: Nuorisotyön resurssien ja jälkihuollon tukien leikkaukset eivät tue huumeiden käytön ehkäisyä.</p> <p>Riski: Miten huomioidaan yli 25-vuotiaat? Tilastokeskuksen mukaan 2022 lähes 80 % huumeiden käytön vuoksi kuolleesta ihmisestä oli yli 25-vuotiaita.</p>
<p>Vakavasti päihteidenkäytöllä, rikoksilla ja väkivallalla oireilevien nuorten auttaminen ja ankkuroiminnan vahvistaminen. (s.24, 34)</p>	<p>Positiivinen vaikutus: Vakava ja toistuva väkivalta- ja huumerikollisuus keskittyy pienelle joukolle nuoria. Tämä joukko nuorista voi aikaisempaa huonommin. Yhteiskunnalla ja yhteisöillä on velvollisuus auttaa niitä nuoria, joilla menee huonosti monella elämän osa-alueella. Haasteen ratkaisu edellyttää ehkäisevän työn kehittämistä; esimerkiksi laadukkaasti ankkuroiminnan</p>

	<p>vahvistamisella voidaan puuttua rikoksiin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.</p> <p>Jo alkaneen rikoskierteen katkaiseminen vahvistaa nuoren pystyvyyden tunnetta ja uskoa tulevaisuuteen. Positiiviset mielenterveysvaikutukset kohdistuvat myös lähipiiriin ja laajemmin yhteiskuntaan, jos polarisaatiokehitys onnistutaan katkaisemaan. Työllä voidaan pyrkiä katkaisemaan huono-osaisuuden ylisukupolvisuus. Kirjaus tukee myös nuorten huumekuolemien ehkäisyä.</p> <p>Ristiriita: Jos viestintä ja yhteiskunnallinen keskustelu keskittyy vain pieneen nuorten ryhmään, on vaarana laajemman ryhmän stigmatisointi tai ratkaisut, joiden vaikutuksia ei ehditä arvioida. Hallitusohjelmassa ei tule esiin yhteiskunnan ja nuorten erilaisten lähiyhteisöjen vastuu ongelmien ehkäisyssä ja varhaisessa tuessa.</p> <p>Riski: Jos edistäviä ja ehkäiseviä palveluita ei toteuteta laadukkaasti, paine kohdentuu erityisiin palveluihin ja tilanteet ehtivät kärjistyä. Erityisten palveluiden saatavuus on oleellista, jos tilanne on kärjistynyt ja tarvitaan useita samanaikaisia palveluita.</p>
<p>Hallitus laatii vuoden 2023 loppuun mennessä laajan toimenpideohjelman, jolla katkaistaan nuoris- ja jengirikollisuuden lisääntyminen Suomessa (s.181–182)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Helpotetaan viranomaisten välistä tietojenvaihtoa • hallitus toteuttaa laajan joukon sekä kovia että pehmeitä toimenpiteitä <p>Laaditaan päivitetty kansallinen väkivaltaisen radikalisoitumisen ja ekstremismin ennaltaehkäisyn ja torjunnan toimenpideohjelma. (s.182)</p> <p>Nuorisorangaistussäätelyä kehitetään siten, että teon vakavuus korostuu nykyistä paremmin, esimerkiksi tuomalla sen piiriin yhdyskuntapalvelun elementtejä ja lisäämällä sen käyttöä (s.183)</p> <p>Huomioidaan vankilan toiminnassa eri asiakasryhmien, kuten naisten ja nuorten, erilaiset tarpeet. Huolehditaan rangaistusajan jälkeisistä palvelujatkumoista. (s.191)</p>	<p>Positiivinen vaikutus: Ohjelma voi katkaista jengiytymisen ilmiöitä sekä lisätä yhteiskunnassa mielen hyvinvointia ja mielenterveyttä. Kyse on myös yleisestä turvallisuudesta, rauhasta ja traumaattisten kokemusten ehkäisystä kaikissa kohderyhmissä. Toimenpiteillä voidaan helpottaa yhteiskuntaan liittymistä, osallisuutta ja avun vastaanottamista sekä voimavarojen vahvistamista.</p> <p>Epäsuorasti voidaan ehkäistä ylisukupolvisen trauman ja ongelmien siirtymistä.</p> <p>Ristiriita: Hallitusohjelmassa ei tule esiin yhteiskunnan vastuu ongelmien ehkäisyssä. Tärkeää tunnistaa myös syrjäytymisen mekanismit ja yhteiskuntaan kiinnittymistä heikentävät ilmiöt kuten syrjäytymiskokemukset. Nuorisotyön resurssien leikkaukset voivat vaikeuttaa tavoitteen saavuttamista.</p> <p>Riski: Jos keskitytään vain tiettyyn nuorten ryhmään tai nuoriin yksilöinä, ongelmien yhteiskunnallinen perusta unohtuu. Nuorten toimintaan keskittyvät toimenpiteet eivät riitä, eikä toimintatapoihin painottuva viestintä tunnista riittävästi</p>

	<p>ilmiön juurisyytä. Marginaalinen ilmiö laventuu koskemaan laajaa nuorten joukkoa, mikä lisää ja ylläpitää stigmaa ja voi johtaa syrjintään.</p> <p>Lisätään rangaistusten käsittelyn ja toteutuksen kustannuksia toimenpiteellä, jolla ei ole osoitettua vaikutusta. Vakavilla rangaistuksilla on negatiivisia vaikutuksia nuoren mahdollisuuksiin opintoja ja työllistymistä ajatellen.</p> <p>Kohderyhmään voivat osua useat eri sosiaaliturvan leikkaukset, jotka voivat heikentää rangaistusten jälkeistä liittymistä yhteiskuntaan.</p>
Teema 3: Nuorten aikuisten yhdenvertaisuus	
<p>Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo</p> <p>Suomi edistää demokratian, oikeusvaltioperiaatteen ja ihmisoikeuksien toteutumista. Luottamuksen yhteiskunta ja hyvät väestösuhteet syntyvät siitä, että Suomessa jokainen voi luottaa oikeuksiensa toteutumiseen, sukupuolten tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen lain edessä, syrjimättömyyteen ja mahdollisuuksiin vaikuttaa elämänsä suuntaan (s.177)</p> <p>Kestävä hyvinvointi perustuu sivistykseen ja osaamiseen, yrittäjyyden ja työnteon arvostukseen sekä yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon periaatteille. Kaikilla on oikeus tuntea olonsa turvalleksi ja hyväksi Suomessa. (s.8)</p> <p>Kaikki ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Ketään ei saa syrjiä heidän sukupuolestaan, iästään, etnisestä tai kansallisesta alkuperästään, kansalaisuudestaan, kielestään, uskonnostaan ja vakaumuksestaan, mielipiteestään, vammaan, terveydentilastaan, seksuaalisesta suuntautumisestaan tai muusta henkilöön liittyvästä syystä. (s.193)</p>	<p>Positiivinen vaikutus: Esimerkiksi Suomen romanipoliittisella ohjelmalla on hallituskauden yli menevä periaatepäätös. Rompo-ohjelmassa on monia nuoriin aikuisiin liittyviä toimenpiteitä ja yhdenvertaisuus on siinä läpileikkaava periaate.</p> <p>Positiivinen vaikutus: Saamelaisen totuus- ja sovintokomitean työ jatkuu, tähän kuuluu myös riittävä saamen kielillä järjestetty psykososiaalinen tuki, joka hyödyttää koko saamelaisväestöä.</p> <p>Saamelaiskäräjälain uudistaminen saamelaiskäräjien hyväksymän ehdotuksen mukaisesti.</p> <p>Riski: Yhdenvertaisuuteen, tasa-arvoon, sukupuolten moninaisuuteen tai stigmaan ja kulttuuriin monimuotoisuuteen liittyviä asioita ei hallitusohjelmassa tarkemmin huomioida. Nämä teemat ovat erittäin oleellisia tämän päivän nuorten ja nuorten aikuisten arjen ja tulevaisuuden näkökulmasta. Yhdenvertaisuusnäkökulman puuttuminen on riski erityisesti sateenkaari- tai muihin vähemmistöryhmiin kuuluville nuorille sekä ulkomaalaistaustaisille ja ei-valkoisiksi rodullistetuille nuorille.</p> <p>Riski: Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo edellyttää erilaisia toimenpiteitä sekä lainsäädännön muutosta ja resurssien turvaamista.</p>
<p>Poikiin ja miehiin kohdistuviin tasa-arvo-ongelmiin kiinnitetään entistä enemmän huomiota</p>	<p>Positiivinen vaikutus: Vähennetään miesten riskiä jäädä työn ja opintojen ulkopuolelle tai kohdata päihde- ja tai mielenterveysongelmia, asunnottomuutta, lapsettomuutta tai rikollisuutta.</p>

<p>erityisesti nuorten miesten syrjäytymisen ehkäisemiseksi. (s.193)</p>	<p>Mielenterveyspalveluihin hakeutumisessa on sukupuolieroja: tytöt ja naiset hakevat ja saavat todennäköisemmin mielenterveyspalveluita. Ikäryhmässä 18–22 vuotta poikien osuus mielenterveysperusteisista terveydenhuollon käynneistä oli 31 %. Tämä kertoo, että pojilla ja miehillä on alihoitamista. Nuorten miesten syrjäytymiseen liittyy lisääntynyt riski päihdeongelmiin, mielenterveysongelmiin, asunnottomuuteen, työn ja opintojen ulkopuolelle jäämiseen, lapsettomuuteen, rikollisuuteen ja huumekuolemiin ja itsemurhiin.</p> <p>Asunnottomista noin kolme neljäsosaa oli miehiä vuonna 2019, vangeista valtaosa (93 %) oli miehiä vuonna 2018.</p> <p>Ristiriita: Samaan aikaan toisaalla hallitusohjelmassa ehdotetaan sellaisia heikennyksiä alkoholi-, tupakka- ja rahapelilainsäädäntöön, joiden vaikutukset eivät ole sukupuolineutraaleja. Tilastokeskuksen kuolemansyytilaston mukaan vuonna 2018 alkoholiperäisiin syihin kuoli Suomessa 1269 miestä ja 414 naista.</p>
<p>Hallitus panostaa ennaltaehkäiseviin toimenpiteisiin, kuten etsivään nuorisotyöhön ja nuorten työpajoihin sekä syrjäytymisen ehkäisemiseen molemmilla kansalliskielillä ja saamen kielillä. Erityisesti kiinnitetään huomiota eri syistä haavoittuvimmissa asemassa oleviin nuoriin. Hallitus edistää koulu- ja oppilaitosnuorisotyötä sekä turvallisten aikuisten läsnäoloa kouluissa. (s.95)</p> <p>Budjetti: Nuorisotyön resurssien leikkaukset.</p>	<p>Positiivinen vaikutus: Toimenpiteillä voidaan vahvistaa mielen hyvinvointia sekä ehkäistä syrjäytymistä, työ- ja elinvuosien menetyksiä, palveluiden kustannuksia ja rikollisuutta sekä näihin liittyviä riskejä ja kustannuksia. Hienoa, että eri kieliryhmät ja haavoittuvimmissa asemassa olevat nuoret on huomioitu.</p> <p>Ristiriita: Budjetissa nuorisotyöhön on tulossa erilaisia leikkauksia. Miten tavoitetaan nuoret, jotka eivät ole koulussa tai töissä? Jatkossa on tärkeä panostaa monialaiseen yhteistyöhön ja toteuttaa laadukkaasti myös lakisääteistä Ohjaamo-työtä.</p> <p>Riski: Nuorten hyvinvointia, opintoja ja työllisyyttä tukevia Ohjaamoita ei ole mainittu hallitusohjelmassa</p>

Lisätietoja aiheittain

Oppilashuolto ja jälkihuolto

Hirschovits-Gerz T., Heino T., Laine T. & Weckroth N. (toim.) (2023) Kohti laadukasta aikuistumisen tukea. Yhdessä aikuisuuteen – Elämässä eteenpäin -hankkeen loppuraportti <https://www.julkari.fi/handle/10024/146536>

Hirschovits-Gerz T., Weckroth N. & Heino T. (toim.) (2022). Ikkuna aikuistumiseen: Selvitys lastensuojelun jälkihuollon ja ilman huoltajaa maahan alaikäisenä tulleiden nuorten tuesta ja palveluista THL:n raportti 002/2022 (Julkari) <https://www.julkari.fi/handle/10024/144027>

Ristikari ym. (2018). Suomi lasten kasvuympäristönä: Kahdeksantoista vuoden seuranta vuonna 1997 syntyneistä. Tutkimusraportti. Helsingin yliopisto. <http://hdl.handle.net/10138/262147>

THL:n kannanotto 9.4.2024: <https://thl.fi/-/thl-opiskeluhuollon-kuraattorit-ja-psykologit-tulee-pitaa-hyvinvointialueilla-ja-osana-sote-palveluja>

Tupakka & alkoholi

Cross SJ, Lotfipour S, Leslie FM. Mechanisms and genetic factors underlying co-use of nicotine and alcohol or other drugs of abuse. *Am J Drug Alcohol Abuse*. 2017 Mar;43(2):171–85.

Yuan M, Cross SJ, Loughlin SE, Leslie FM. Nicotine and the adolescent brain. *J Physiol*. 2015 Aug 15;593(16):3397–412. doi: 10.1113/JP270492. Epub 2015 Jun 23.

Salminen O. Nikotiini ja kehittyvät aivot. Tupakka- ja nikotiiniriippuvuus. *Duodecim* 2023, <https://www.oppiportti.fi/op/tnr00049/do>

THL:n lausunto (2024): [Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi alkoholilain 17 ja 26 §n muuttamisesta](#) (enintään 8 % alkoholijuomien myynti vähittäismyynnissä).

THL:n lausunto (2023): [Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi alkoholi- ja alkoholijuomaverosta annetun lain liitteen muuttamisesta](#)

THL:n muistio (2023): [Alkoholin vähittäismyyntilupien laajentaminen enintään kahdeksanprosenttisiin juomiin. Muistio mahdollisista hyvinvointi- ja terveysvaikutuksista](#)

Asuminen ja sosiaaliturva

Collins, P.Y., Sinha, M., Concepcion, T. *et al.* Making cities mental health friendly for adolescents and young adults. *Nature* **627**, 137–148 (2024). <https://doi-org.libproxy.helsinki.fi/10.1038/s41586-023-07005-4>

Hiilamo H., Kivipelto M., Moisio P., Mukkila S., Nykänen, E., Ollonqvist J., Peltoniemi J., Saikku P., Tervola J., Tuovinen A-K., Virrankari L. (2023). Hallitusohjelman mukaisten sosiaaliturvan leikkausten vaikutukset vuoteen 2027. Työpaperi. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-229-7>

Ylistö S. (2023). Työttömyys, nuoret ja aktiivointi: Tutkimus pitkäaikaistyöttömien nuorten elämänhallinnallisista valinnoista työmarkkinoilla. Jyväskylän yliopisto, Väitöskirja. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2017121455844>

Asumistuen saajat ikäryhmittäin. Tietotarjotin -verkkosivusto. (Luettu 17.1.) <https://tietotarjotin.fi/tilasto/2860578/tilasto-yleisesta-asumistuesta>

Kelan uutiskirje. Tutkimusinfo 1/2024: [Leikkaukset iskevät ennestään pienituloisiin nuoriin, useissa etuuksissa kasvua. Kelan tutkimus 60v](#)

Syrjäytyminen

Bernelius, V. & Saukkonen, P. 2023. Opintiellä Suomessa: Maahanmuuttotataustaiset oppilaat eriytyvissä kaupunkinaapurustoissa ja kouluissa. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/165441/TEM_oppaat_1_2024_Kotoutumisen_kokonaiskat-saus_2023.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Karjalainen P., Huikko E., Appelqvist-Schmidlechner K., Jahnukainen J., Manninen M., Eväsoja M. & Kautto T. (2022) Koulutuksen ja työn ulkopuolella olevien nuorten ja nuorten aikuisten mielenterveys- ja päihdehoito: Suosituksia perusterveydenhuollon toimijoille. <https://www.julkari.fi/handle/10024/145867> Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Rautanen M., Harald K. & Tyni S. (toim.). Vankien terveys ja hyvinvointi 2023. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Raportti 007/2023. 256 sivua. Helsinki 2023. ISBN 978-952-408-148-1

Rautanen M. [Vankien terveys ja hyvinvointi - THL](#)

Nuorten 15-29-vuotiaiden osallistuminen työmarkkinoille ja koulutukseen sukupuolen ja iän mukaan, 2009-2023. Tilastokeskus. https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_tyti/statfin_tyti_pxt_13am.px/table/tableViewLayout1/

THL-blogi (2023): Nuorten väkivaltaan voidaan ja pitää puuttua tehokkaasti. <https://blogi.thl.fi/nuorten-vakivaltaan-voidaan-ja-pi-taa-puuttua-tehokkaasti/>

Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Eid, M. & Castaneda, A. 2023, Ulkomaalaistaustaisten nuorten hyvinvointi tutkimusten ja tilastojen valossa. https://tietoanuo-rista.fi/wp-content/uploads/2023/05/Ulkomaalaistaustaisten-nuorten-hyvinvointi-tutkimusten-ja-tilastojen-valossa_FINAL.pdf

Forssell M. 2022. Lasten ja nuorten mielenterveysperusteinen tutkimus ja hoito 2020. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2022060342738>

Kekkonen M. et al. (toim.) Poikkeuksellinen nuoruus korona-aikaan. Nuorten elinot -vuosikirja 2022. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-937-5>

Shah, N., Walker, I.F., Naik, Y. *et al.* National or population level interventions addressing the social determinants of mental health – an umbrella review. *BMC Public Health* **21**, 2118 (2021). <https://doi-org.libproxy.helsinki.fi/10.1186/s12889-021-12145-1>

Weckström E., Kekkonen K. & Kekkonen O. (2023). ”Kiva että juuri minä saan opiskella tätä kieltä ja se on osa kulttuuriani”: Saamelaislasten hyvinvointi ja oikeuksien toteutuminen. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2023:1. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-291-2>